

~~Ж 26517~~

ДОШКІЛЬНЕ ВИХОВАННЯ

5

„РАДЯНСЬКА ШКОЛА“
1952

За ідейну спрямованість у дошкільному вихованні

Т. І. ЦВЕЛИХ,

кандидат педагогічних наук

В час поступового переходу від соціалізму до комунізму все більшого значення набуває питання комуністичного виховання всіх трудящих і особливо молоді.

Про велику увагу, яку приділяє партія питанням ідейного виховання свідчить ряд історичних рішень ЦК ВКП(б) та ЦК КП(б)У, які були прийняті саме в цей період переходу до побудови комунізму в нашій країні.

Видатним явищем цього часу стало опублікування геніальної праці Й. В. Сталіна «Марксизм і питання мовознавства», яка має величезне значення для розуміння принципів ідейного виховання. У своїй праці Й. В. Сталін довів безпосередній і органічний зв'язок слова і мислення, ще раз переконливо показав, що певна форма мислення як ідеологія впливає на формування і зміцнення економічного базису, і тим самим розкрив дійовий, бойовничий характер ідеології.

З'явившись на світ, надбудова «стає величезною активною силою, активно допомагає своєму базису оформитись і зміцнитись, вживає всіх заходів до того, щоб допомогти новому ладові доконати і ліквідувати старий базис і старі класи»¹.

Нашому молодому поколінню випала велика історична роль — будувати комунізм і жити при комунізмі. Йому належить «зміцнити силу і могутність соціалістичного

радянського ладу, повністю використати рушійні сили радянського суспільства для нового, ще невиданого розквіту нашого добробуту і культури» (Жданов).

Величні завдання побудови комунізму вимагають виховання нашої молоді в душі високих ідей комуністичної партії, палкої любові до геніальних вождів народу Леніна і Сталіна; в душі самовідданої любові до своєї Вітчизни, любові «напористої, активної, пристрасної, непереможної»; в душі такої любові, яка «не зупиняється ні перед якими труднощами, ні перед якими жертвами в ім'я Батьківщини» (М. І. Калінін).

Радянська молодь має бути вихована в душі глибокої поваги і любові до народів великого Радянського Союзу, в душі пролетарського інтернаціоналізму і соціалістичного гуманізму, колективізму і розуміння необхідності самовідданої праці як свого обов'язку перед Батьківщиною.

Головна, ведуча роль у формуванні світогляду, ідеології молоді належить школі, але ідейне виховання здійснюється і в усій системі сімейного і дошкільного виховання. Саме тут в сім'ї, в дитячому садку закладаються ті основи світорозуміння, які потім під впливом навчання, освіти і виховання зформуються у стрункий комуністичний світогляд.

Питання ідейного виховання в дошкільному віці складні і вимагають глибокого наукового вивчення. Розв'язання цих питань тісно пов'язане

¹ Й. В. Сталін, Марксизм і питання мовознавства, Держполітвидав, УРСР, 1950, стор. 7.

з проблемою розуміння дітьми соціальних явищ життя, з питанням про те, як і коли треба розкривати перед дітьми-дошкільниками суть і характер явищ навколишньої дійсності.

Буржуазна педагогіка твердила і твердить, що явища соціальної дійсності чужі дитині молодшого віку, дітей-дошкільників треба оберігати від впливів дійсності, від показу цієї дійсності.

Проте лицемірність тверджень буржуазної педагогіки розкривається самим життям. Адже загальновідомо, як широко використовуються зараз в капіталістичних країнах і особливо в США всі існуючі засоби впливу на психологію дитини з метою виховання з підростаючого покоління професіональних убивць для нової світової війни.

З допомогою військової іграшки, дешевого ілюстрованого видання «комікс», кіно, радіо продажні буржуазні педагоги прищеплюють дітям бандитські якості своїх хазяїв з Уолл-стріту.

І чого варті слова цих «теоретиків» про неможливість розуміння дітьми дошкільного віку соціальних явищ, коли в практиці вони всіляко намагаються впливати на дитину, готуючи ґрунт для формування гангстерських, фашистських поглядів на життя. Така теорія і практика буржуазної педагогіки в питанні про знайомство дитини з соціальною дійсністю.

Яскраво, в переконливій і гостро полемічній формі це лицемірне прагнення буржуазної педагогіки одірвати дитину від вражень оточуючого життя в свій час змалював Короленко. «Я пам'ятаю, — писав він, — в одному хорошому чесному журналі статтю доброї, очевидно, людини — учителя, який бажав народові всякого благополуччя. Він гірко скаржився на те, що в селах школа надто близько до волосного правління, і син завжди знає, коли б'ють його батька. Учителю підходить до чистої дитячої душі з певними формами, в які хоче відлити цю душу. А життя заважає. Воно вривається в вікна школи батьківським стогоном і розбиває

готові форми. Добрий учитель хотів би закрити вікна, забити всі щілини, щоб грішному, поганому і непедагогічному життю перегородити всякий доступ в святилище виховання... а між тим, подумайте тільки, яка це педагогічна бездушність: батька будуть бити, а для сина створять атмосферу душевної ясності...»

Радянська педагогіка, виходячи з положень марксизму-ленізму про розвиток особистості, відкидає лицемірні твердження буржуазних педагогів і переконливо доводить, що дітям доступне розуміння соціальних явищ. Наші діти живуть в умовах, коли все оточення, радянська дійсність служать кращим засобом виховання. Все багатобарвне життя Радянської Країни повне блискучих зразків, прикладів, які широко використовуються для виховання рис комуністичної моралі, комуністичної ідеології і є могутнім чинником виховання. На відміну від дійсності в умовах капіталізму, радянське життя допомагає вихованню найблагородніших рис характеру, сприяє виробленню комуністичних поглядів і переконань.

Численні данні свідчать про те, що явища соціальної дійсності не проходять мимо дітей, що діти сприймають ці явища і намагаються дати їм свої пояснення і свою оцінку.

Дівчинку із ясел (2 років 11 місяців) запитують, яке завтра свято. Вона відповідає: «Свято Травня». «А що ж це за свято?» І дитина по-своєму правильно відповідає: «Свято на вулиці». У святі Травня вона виділила одну надзвичайно важливу рису — його всенародний характер і сформулювала цю рису у відповідності до свого ще вузького життєвого досвіду. Дівчинка 3 років 7 місяців пояснює, хто такі фашисти. «Це погані дяді, вони убивають діток, мам і вбили мого дідуся».

Діти не тільки оцінюють явища навколишнього життя, але прагнуть і активно втрутитись в них, діяти.

Оринка П. гралася, коли дорослі читали газету і висловлювали свої думки з приводу бактеріологічної

війни. Вкладаючись спати, дівчинка запитала бабусю, чи не думає бабуся, що їм треба послати когось з своєї сім'ї до Америки, «щоб вони більше так не воювали», потім вирішує: «Пошлемо дідуся» і, заспокоївшись, засинає.

Діти старшого дошкільного віку здатні уже в якійсь мірі розуміти і свої майбутні патріотичні обов'язки перед Батьківщиною. На питання «Чим ти будеш, коли виростеш, і чому?» діти дають цікаві і надзвичайно важливі для розуміння їх психіки відповіді: «Я буду льотчиком, буду героєм, буду захищати нашу країну», «Буду лікарем, щоб дітки не хворіли», «Буду учителькою, щоб усі дітки уміли читати».

Не всі соціальні явища діти розуміють вірно. Багато фактів вони в силу свого малого життєвого досвіду не можуть зрозуміти зовсім або розуміють неправильно. Так, інколи діти невірно витлумачують історичні події, переносять їх в сучасне. Проте це не заперечує основного і важливого положення, що в дошкільному віці, як і шкільному, є всі умови для постановки питання про ідейність у вихованні.

Ідейне виховання у цьому віці полягає в першу чергу у вірному, відповідному до реальної дійсності, показі дітям навколишнього життя і відбувається в процесі знайомства дітей з оточуючою дійсністю під керівництвом вихователя, який знайомить їх з фактами, доступними розумінню дитини.

І. В. Сталін учить, що в житті точиться постійна боротьба між старим і новим, що нове, передзве, життєве визначає характер нашого життя.

Для ідейного виховання дітей дуже важливо зуміти правильно показати дітям це нове, передове, забезпечити створення вірних уявлень про нього.

Вихователька Нестерук розповідає про те, як вона знайомить дітей з роботою в колгоспі. Намагаючись показати те нове, що характеризує сьгоднішнє радянське село, вона веде дітей на будівництво греблі, де буде незабаром електрична станція; діти спостерігають ро-

боту потужних машин, що замінюють роботу багатьох людей, вихователька звертає увагу дітей на те, що цими машинами-велетнями керує людина — творець і господар потужної техніки. Знайомлячи дітей з роботою в колгоспі, вихователь сприяє створенню правильних уявлень про нове радянське село, про значення в житті людини техніки, про величність людської праці. Такий показ і розкриття радянської дійсності на конкретних прикладах сприяє створенню і закріпленню уявлень про міць нашої країни, про її невичерпні можливості.

Вихователька Шор розповідає про знайомство дітей з залізничним транспортом. Діти спостерігають рух потужних поїздів, що перевозять вантажі у всі кінці країни. В бесіді під час екскурсії вихователька розповідає про велике значення транспорту для країни, про злагоджену роботу обслуговуючого персоналу. І під час екскурсії, і в наступних бесідах, і в творчих іграх дітей вихователька закріплює вірні уявлення дітей про міць країни, про її безкраї простори, багатства, про велику співдружність міста й села в Радянській державі. І хоч цих тем прямо і безпосередньо вихователька мовби і не торкалась, проте живі враження настільки сильні, що з часом вони, підкріплені життєвим досвідом і знаннями, із вражень, уявлень перетворюються в глибокі переконання — основу світогляду людини.

Отже, знайомство з радянською дійсністю, з усім передовим, прогресивним, тим, що розвивається, є невичерпним джерелом ідейного виховання дітей-дошкільників. В процесі цього знайомства прищеплюється глибока любов до своєї Батьківщини, до свого народу, формуються і закріплюються почуття дружби між народами Радянського Союзу.

Основою ідеології радянської людини є діалектико-матеріалістичний світогляд. Величезне значення для виховання дітей в дусі діалектико-матеріалістичного світогляду має знайомство дітей з природою: організація спостережень за ростом і

розвитком рослин, створення у дітей правильних уявлень про роль людської праці в природі, про людину як перетворювача природи. Праця дітей в природі і знайомство з природою дає багатий матеріал для виховання естетичного смаку і животворного радянського патріотизму. «Батьківщину, — говорив М. І. Калінін, — треба любити конкретно з її полями, лісами, ріками, колгоспами, радгоспами». З дитинства вихована любов до свого краю залишається на все життя, проявляється у глибоких патріотичних почуттях, в патріотичній праці на користь своєї Батьківщини.

Виходячи з цього, вихователі багато уваги приділяють знайомству дітей з природою, спостереженням дітей в природі, показують дитині велику роль людської праці в розвитку рослин і тварин, розповідають про сталінський план перетворення природи, розкривають могутність влади людини над природою, величність ідей комунізму.

Вихователька Зюбан, знайомлячи дітей з природою, всі спостереження проводить так, аби діти бачили, що активне втручання людини в життя рослин, зміна умов розвитку рослин поліпшує врожай. Разом з вихователькою діти провадять щеплення дерев, ярвизують картоплю, вирощують зимою на вікнах помідори тощо.

Правильний показ тих явищ, які зв'язані з розвитком життя і природи, показ ролі людини у перетворенні природи кладе міцні основи для формування діалектико-матеріалістичного світогляду.

Таким чином і оточуюча дійсність і природа дають багатий матеріал для ідейного виховання дітей. Слід тільки правильно, в доступній і зрозумілій формі, використати цей матеріал, не спотворюючи дійсність, висвітлити його, щоб закласти ґрунт для виховання в майбутньому у дітей марксистсько-ленінської ідеології.

Але основою ідейного виховання в дошкільному віці є приклад: приклад вождів нашої країни, видатних людей її, особистий приклад самих вихователів.

Прикладом самовідданого служіння своєму народові є життя геніальних вождів більшовицької партії В. І. Леніна і Й. В. Сталіна. Найголовніше наше завдання і полягає в тому, щоб прищепити глибоку любов до вождів людства; образи їх повинні стати близькими дітям, — без цього неможливе ідейне виховання.

На прикладах з життя і революційної діяльності В. І. Леніна і Й. В. Сталіна педагог повинен виховувати в дошкільників кращі моральні якості людини, виховувати гідних будівників комуністичного суспільства.

«Пам'ятайте, любіть, вивчайте Ілліча — нашого вчителя, нашого вождя» — ці слова великого Сталіна мусять стати програмою нашого виховання.

Образи В. І. Леніна і Й. В. Сталіна стають близькі і знайомі дитині. Любов до вождів приносить дитина з ранніх років у життя.

«Обличчя Сталіна, — пише учениця 52-ої школи м. Києва, — знайоме нам з дитинства. Коли ми були маленькими, мама брала нас на руки і підносила до портрета. «Сталін», говорили ми, пізнаючи ці добрі риси, цей ласкавий погляд». Дитина росте, і перші дитячі уявлення про ці величні образи зміцнюються і перетворюються в глибокі почуття любові, поваги, прагнення бути подібними до них.

Почесне і відповідальне завдання стоїть перед вихователями — вміло, педагогічно, враховуючи специфіку психології дітей дошкільного віку, розкрити величні образи творців більшовицької партії і Радянської держави В. І. Леніна і його вірного друга і соратника, надію всього трудового людства — Генераліссимуса миру Йосифа Віссаріоновича Сталіна.

Особисті зустрічі з видатними людьми нашої країни займають велике місце в виховній роботі з дітьми, їх розповіді про свою працю мають велике значення для виховання ідейності, бо, як говорив Й. В. Сталін, сила особистого прикладу є одним із могутніх засобів комуністичного виховання.

Не менше значення має і особистий приклад вихователя. Підкреслюючи значення особистого прикладу, М. І. Калінін говорив «Вчителів копіюють учні. Ось чому світогляд учителя, його поведінка, його життя, його підхід до кожного явища—так чи інакше впливають на всіх учнів. Це часто непомітно. Але цього мало. Можна сміло сказати, що коли учитель дуже авторитетний, то у деяких людей на все життя залишаються сліди впливу цього вчителя. Ось чому і важливо, щоб учитель стежив за собою, щоб він відчував, що його поведінка і його дії перебувають під таким сильним контролем, під яким не перебуває жодна людина в світі.

Десятки дитячих очей дивляться на нього, і немає нічого більш уважного, більш зіркового, більш сприйнятливого щодо різних нюансів психічного життя людини, ніхто так не вловить усі тонкощі, як дитяче око».

Звертаючись до вчителів, а по суті і до всіх вихователів, М. І. Калінін підкреслював велике значення ідейного виховання самих вихователів, без якого неможливе ніяке ідейне виховання дітей. Тільки в тому випадку, коли в кожній дитячій установі, в кожному дитячому садку, в сім'ї вірно зрозуміють значення ідейного виховання самих вихователів, якщо основою цього буде глибоке розуміння марксистсько-ленінської теорії виховання, якщо ця теорія буде не просто вивчена, а як говорив Калінін, творчо примінена в житті, тоді тільки можливе буде і ідейне виховання наших дітей. Через те одним із важливих завдань виховання дітей-дошкільників є ідейне і політичне виховання батьків і вихователів.

Для ідейного виховання дітей дошкільного віку важливо використати художню літературу. Емоційна, чуттєва сторона психіки у молодших дітей надзвичайно розвинена. Те, що дитина сприйняла в цьому віці, залишається потім на все життя. Виховання почуттів дитини через слово, через художнє слово зокрема — невід'ємна частина виховання взагалі.

В щоденній праці з дітьми, читаючи їм художні твори, можна спостерігати прояви надзвичайного впливу слова, образу на дитину, прагнення дитини докорінно змінити свою поведінку під впливом прочитаного. Саме художні твори мають ту силу, яка так впливає на дитину, на почуття, сприяє появі нових моральних якостей.

Безперечно, дуже важливо, щоб художній твір, обраний для праці з дітьми, був повноцінний і в художньому і в ідейному відношенні. Радянська дитяча література для дошкільників має такі твори. Проте вибір літературних творів для праці з дітьми ще не гарантує їх виховного впливу. Для того, щоб художній твір вплинув, збудив думки, почуття — потрібна велика підготовча робота.

Велику підготовку до читання художнього твору проводить вихователька Красіна. Перед тим як прочитати дітям твір про радянських моряків, вихователька показує дітям пароплав на Дніпрі, закріплює ці перші уявлення малюнками, розповідями про життя моряків, і тільки тоді, коли вже діти достатньо підготовлені і зрозуміють не тільки зміст твору, але і його образи, приступає до читання віршів про моряків. Треба, щоб читання твору збудило емоції дитини, щоб він став близьким, щоб його ідея стала доступною і ясною дітям.

Комуністичній ідеології властива дійовість. Дуже важливо, щоб всі почуття, які ми викликали у дитини спостереженнями оточуючого життя, природи, читанням художніх творів закріплювались в діях дітей. І почуття радянського патріотизму, і почуття дружби між народами, і інші високі риси радянської людини певним чином проявляються в діях дитини, тому дуже важливо вносити дійовий характер у всі елементи виховання.

Однією з форм діяльності дитини є гра. В грі виявляється ставлення дитини до оточення, закріплюються її уявлення про життя, визначаються риси характеру, виховуються колективізм, любов до праці.

Важливо тому, систематично керуючи грою, спрямовувати дитину так, щоб в грі вона вірно відбивала дійсність, взаємини між людьми, виявляла своє ставлення до подій.

Вихователька Холод розповідає, що, керуючи грою дітей, вона допомагає дітям знайти такі теми для гри, у яких би можна було найповніше відтворити життя радянських людей, їх працю, патріотичні діла. Після читання художніх творів вона організовує творчі ігри дітей на теми прочитаних книжок, після екскурсій і прогулянок допомагає дітям відбити свої враження у грі.

Треба не тільки знайомити дітей з оточуючою дійсністю, не тільки пробуджувати бажання бути подібним до героя прочитаної книги, але і всіляко підтримувати у них бажання діяти відповідним чином, брати посильну участь в оточуючому житті. Дороговказом для нас завжди будуть служити слова В. І. Леніна про те, що комуністом можна стати лише тоді, коли зв'яжеш свою долю з боротьбою трудящих за побудову комунізму. Бути комуністом — це значить «вести справу так, щоб віддавати свою роботу, свої сили на загальну справу. Ось у цьому полягає комуністичне виховання.

Тільки в такій роботі перетворюється юнак або дівчина в справжнього комуніста. Тільки в тому разі, коли вони цією роботою зуміють досягти практичних успіхів, вони стають комуністами». Ленінське положення про участь дітей у будові комунізму як основу виховання її у комуністичному дусі важливе для всіх етапів виховання. Прикладів того, як вихователі здійснюють ці

ленінські настанови у своїй щоденній роботі багато. Цікавий матеріал такого дійового виховання знаходимо в роботі дитячого садка № 4 м. Києва. Під час прогулянок діти збрали насіння дерев і послали його до лісорозсадника у Старобільськ. Звідти незабаром прийшов лист з подякою і проханням ще збирати насіння дерев і кущів. З того часу налагодився постійний зв'язок між дитячим садком і лісорозсадником. Вперше в своєму житті діти відчули, що вони зробили велику справу,—адже з того насіння, яке збрали вони своїми малими рученятами, виросте справжній ліс і захистить поле від суховіїв. Країна одержить багато хліба.

Почуття гордості, задоволення від своєї праці заповнило дітей. Саме на таких маленьких справах і вчимо дітей творити у майбутньому величні патріотичні діла на благо своєї Вітчизни.

Ідейна спрямованість у вихованні дітей-дошкільників вимагає творчої праці вихователів, дбайливого добору матеріалів для праці, постійної і наполегливої роботи над ідейним ростом самих вихователів і батьків.

Лише марксистсько-ленінська освіта вихователя забезпечить ідейну спрямованість його поглядів, ясність цілей, уміння відібрати найпередовіше, нове з живої дійсності. Відданість Батьківщині, гаряча любов до свого народу, до великого вождя Й. В. Сталіна — запорука успішної роботи працівників дошкільних установ по вихованню молодого покоління в комуністичному дусі.